

בניני תרגום יזכרנו

חידושים ופנינים בפרשנות המקרא מתרגום יונתן בן עוזיאל

גיליון מספר: 72

פרשת ויקרא

השעה שידבר עמי מלפני ה'. ואז קרא דבר ה' אל משה ודיבר מאמר ה' עמו מאהל מועד לאמר.

מת"י עולה שקריאה זו יוצאת מן הכלל היא, ואינה מורה על הכלל, ודוקא לאחר הקמת המשכן, עשה משה ק"ו בעצמו מהר סיני, שלמרות שקדושתו היתה רק לאותו מעמד, לא יכל משה לעלות טרם בא הדיבור אליו, אהל מועד שקדושתו קדושת עולם, על אחת כמה וכמה. והמתין משה לקריאת ה' שבאה בפרשה זו: 'ויקרא ה' אל משה'.

בדבריו מבואר שהמשכן קדושתו עולם, וכלשון התרגום ירושלמי 'שנתקדש לדורות'. וצ"ב הלא מדובר באהל מועד שאחריו היה בית המקדש, ומדוע נחשב שנתקדש לעולם, או לדורות?

והנה בגמ' (סוטה ט.) מבואר שהמשכן נגזז כולו מתחת מחילות ההיכל, ויש שרצו לומר שגם בזמן המקדש, המשכן שתכליתו היתה להשרות את השכינה בישראל (וכדברי הרמב"ן הנודעים), המשיך להיות הסיבה להשראת השכינה גם בהיותו מתחת מחילות ההיכל ומשם הפציע אור השכינה על המקדש.

עוד ניתן לומר שהמשכן קדושתו היתה קדושת עולם, אלא שהיא הופקעה עם חורבנו, אך הר סיני מעיקרא קדושתו היתה רק לזמן עד משוך היובל.

כדברי ת"י מובא במדרש דלהלן:

אמרו רבותינו שלושה דברים עשה משה והסכימה דעתו לדעת המקום... וכו'. והשניה דרש באהל מועד ואמר: הר סיני שלא היה קדושתו אלא לשעת מתן תורה, לא עליתי אלא ברשות... אהל מועד שהוא לדורות היאך אני יכול להיכנס לתוכו אלא אם קורא אותי הקב"ה, והסכים לדעתו שנאמר 'ויקרא אל משה'. (שמות רבה יט, ג)

ויקרא אל משה • למה קדמה הקריאה לדיבור?

(ויקרא א, א) ויקרא אל משה וידבר יי אליו מאהל מועד לאמר:

מה הטעם שקדמה קריאת ה' לדיבור, בשונה ממקומות אחרים בהם נאמר ישירות הדיבור עצמו, 'וידבר ה' אל משה', 'ויאמר ה' אל משה'?

ברש"י נראה שאין כאן כל קושיא, היות ומקריאה זו למדנו שכך היה בכל הקריאות, "שלכל אמירות ולכל דברות ולכל ציונים קדמה קריאה". (עיין שפתי חכמים)

ת"י מדייק את קריאה זו שנאמרה בעיתוי זה לאחר הקמת המשכן, וכך מבאר:

והוה בין דאשלים משה למיקמא ית משכנא, חשיב משה ואידין בלביה ואמר, טוורא דסיני דהוה דיבוייה רבוי דשעתא וקדושיה קדוש דתלת יומין, לא הוה אפשר לי דאיסוק לזניה עד זמן דהוה דבורא מתמליל עמי, בדם משכן זמנא דדין דרבויה רבוי לעלם וקדושיה קידוש לעלם, מן דינא הוה דלא איעול לגייה עד זמן די יתמליל עמי מן קדם יי. ובכו קרא דבורא דיי למשה ומליל מימרא דיי עמיה מן משכן זמנא למימור:

[והיה כאשר השלים משה להקים את המשכן, חשב משה וזן בלבו ואמר, ההר של סיני שהיתה משיחתו משיחה של שעה, וקדושו קדוש של שלושה ימים, לא היה ביכולתי לעלות אליו עד השעה שהיה הדיבור מדבר עמי, אבל אהל מועד הזה אשר משיחתו משיחה לעולם, וקדושו קדוש לעולם מן הדין היה שלא אבוא לתוכו עד

בְּרִית מֶלֶח • מה היא ברית מלח? - יישוב סתירה בדברי ת"י

(ויקרא ב, יג) וְכָל קָרְבָן מִנְחַתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁפִּית מֶלֶח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל קָרְבָנְךָ תִּקְרִיב מֶלֶח:

מה היא ברית המלח? ומדוע נצטוו בני ישראל למלוח את הקרבנות והמנחות?

רש"י מבאר על פי המדרש, שבעת שנחלקו המים התחתונים מן המים העליונים בכו המים התחתונים, וכתר ה' עמם ברית שהם יעלו על המזבח עם הקרבנות ובנסוך המים¹.

ומטעם זה נצטוו ישראל להעלות מלח על קרבנותיהם כדי לקיים את הברית עם המלח.

בת"י מבואר לכאורה ענין אחר:

וְכָל קָרְבָן מִנְחַתְךָ בְּמִלְחָא תִּמְלַח. וְלֹא תִבְטַל מֶלֶח קָיִים אֱלֹהֶיךָ מֵעִלְיָי מִנְחַתְךָ, מִטּוֹל דְּעִשְׂרִין וְאַרְבָּעָא מוֹהֲבָתָא דְכַהֲנָיָא אֲתַגְזְרוּ בְּקָיִים מִלְחָא בְּגִין כּוּן עַל כָּל קָרְבָנְךָ תִּקְרִיב מִלְחָא:

[ובכל קרבן מנחתך במלח תמלח. ולא תבטל מלח ברית אלוהיך מעילי מנחתך, מטול דעשרין וארבעה מתנות כהונה נכרתו בברית מלח. משום כן על כל קרבנך תקדיב מלח].

מבואר בת"י שטעם המצוה להעלות מלח עם הקרבנות היא בגלל העשרים וארבע מתנות שניתנו לאהרן ובניו בפרשת קרח ושם נאמר 'ברית מלח', לכן צריך להעלות מלח על הקרבן².

וצ"ב מה השייכות בין ברית הכהונה למצוות מליחת הקרבנות. ובפרט שהמצווה למלוח את הקרבנות היא על הקרבנות העולות על המזבח, וכמש"כ רש"י שמדובר על עולה ואמורי קדשים העולים על המזבח, ומה זה שייך לברית הכהונה על כ"ד מתנות כהונה הניתנות לכהנים?

וביותר קשה מדבריו של ת"י בחומש במדבר (יה יט) שאף שם הוזכרה ברית מלח ובת"י מתרגם דברים שלכאורה סותרים

וְסִמּוֹךְ יָדוֹ • האם דין סמיכה הוא דווקא ביד ימין?

(ויקרא א, ד) וְסִמּוֹךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

כיצד עושים סמיכה זו?

וְסִמּוֹךְ בְּתוֹקְפָא יָד יְמִינִיה עַל רִישׁ עֹלְתָא, מִטּוֹל דִּיתְרֵעֵי לִיָּה לְכַפֵּרָא עָלָיו:

[וְסִמּוֹךְ בְּחֻזֵק יָד יְמִינוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה, כְּדֵי שִׁירְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו]

מבואר בדבריו א. שצריך שהסמיכה תהיה בכל כוחו, וכמו שאמרו בגמ' (חגיגה טז): סמיכה בכל כוחו בעינין.

ב. שהסמיכה צריכה להיות ביד ימין. וכך מתרגם ת"י לאורך כל הפרשה בכל מקום שמוזכר סמיכה (להלן ג, ח; ד, ח; יח; ועוד) ואמנם במשנה נאמר (מנחות צג.) שסמיכה צריכה להיות בשתי ידים, והגמ' לומדת זאת מהפסוק 'וסמך אהרון את שתי ידיו', מכאן בנה אב כל מקום שנאמר ידו, הכוונה לשתי ידיו.

וכן באונקלוס תרגם 'ידה', מלשון שתי ידיו. וכן באבן עזרא כתב: "היה נראה מהפשט שבידו אחת יסמוך" (ומה שצריך ב' ידיו בשעיר המשתלח כי הוא שונה מכל הקרבנות) "רק כאשר מצאנו המעתיקים שהעתיקו שכל סמיכה בשתי ידים, סמכנו עליהם".

ולכאן בת"י מבואר שצריך רק יד אחת. אלא שהמלבי"ם (טז, כא) ביאר שאף ת"י מודה שהסמיכה בשתי ידים, אלא שחידש שיש מצוה לסמוך בחוזק טפי ביד ימינו, מיד שמאלו. (וכ"כ השפת אמת - ליקוטים פרשת אחרי מות)

סמך לדבריו הביא המלבי"ם מהזוהר (ח"ב טז), שדרש שהיכן שכתוב ידו בלי י' בא הדבר לומר שצריך להרים את יד ימין על יד שמאל. (והיינו בכדי שיד ימינו תהיה בחוזק טפי - דאל"ה מה הסמך מהזוהר).

וע"ע בכלי יקר שמבאר שדווקא בעולה שבאה על הרהור הלב די בסמיכת יד אחת, אך שאר סמיכות הם בב' ידיו.

1. עיין בשפתי חכמים שב' אופנים אלו הם לרצות את ב' סוגי המים. המים המלוחים - לקרבנות, והמים המתוקים - לניסוך המים.
2. עצם הדמיון בין ברית מלח לכהונה כבר נאמר בגמ' (מנחות כ.) שנחלקו שם ר' יהודה ור' שמעון, לר' יהודה מה שנאמר ברית מלח עולם הוא, שתהא ברית אמורה במלח - שלא תפסוק מקרבנות, רש"י. ואילו ר' שמעון אומר נאמר כאן ברית מלח ונאמר להלן ברית כהונה עולם, כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהונה כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח. אך לא הוזכר שם הכ"ד מתנות כהונה כמו בת"י שכאן.
(בגוף המחלוקת שם עיין ברש"י משמעות דורשין איכא ביניהו. ועיין במשך חכמה שביאר שנחלקו האם גם בבמה היו הקרבנות טעונים מלח. שר' יהודה מצריך, ואילו ר' שמעון סבור שדין מלח הוא כדין כהונה, וכשם שדין כהונה לא נהג בבמה, כך גם דין מלח.)

לעולם, כך הברית עם דוד על השלטון לו ולזרעו חזקה וקיימת. וזהו פירוש חדש שונה מכל המפרשים, בביאור 'ברית מלח'. ודבר זה אינו עולה בקנה אחד עם מה שכתב בחומש במדבר שהברית מלח היא מבחינת קיום המלח שכשם שהוא קיים לעד (ואינו מתכלה) כך גם מתנות כהונה, ואף כאן יכל לפרש שכשם שהצלח קיים ואינו מתכלה כך הברית עם דוד שהשלטון ישאר ישתמר בזרעו ולא יתכלה מהם.

ויתכן לומר שאין כל סתירה, ולעולם 'ברית מלח' לדברי ת"י היא כפירוש רש"י - הברית שכרת ה' עם המלח שיעלו ע"ג המזבח. וכהכרח לקיום ברית זו נוסף בת"י שהמים ישארו מלוחים לעולם כדי שיוכלו לעלות ע"ג המזבח, כלומר שזה חלק מהברית.

וזהו שפירש בחומש במדבר שכשם שהברית על המלח קיימת לעולם כך גם מתנות הכהונה. ובאותה הדרך בדברי הימים - שכשם שהברית עם המים קיימת שיעלו ע"ג המזבח - ובכלל זה שיהיו מלוחים לעולם, כך גם תימשך מלכות בית דוד.

ומה שכתב ת"י בפרשתנו, שהמצוה למלוח היא מחמת כ"ד מתנות כהונה. אם נתבונן נראה שבפס' מבואר ג' דברים:

א. **וְכָל קֶרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלַח** - מצות עשה למלוח את הקרבנות.

ב. **וְלֹא תִשְׁבֵּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ** - איסור לאו להקריב מנחות בלי מלח.

ג. **עַל כָּל קֶרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח** - שוב מצוה למלוח קרבנות. והגמ' לומדת מזה כלל ופרט וכלל לומר שהמלח מעכב את המנחה.

וא"כ יתכן לומר שאכן המצוה הראשונה בפסוק - למלוח את הקרבנות, היא מחמת הברית עם המים, שהמלח שבהם יעלה ע"ג המזבח, וכאמור ברש"י (וכמשנ"ת בת"י - במדבר ודברי הימים). ומה שנוסף כאן מצוה למלוח את המנחות - שהם ניתנות לכהנים, על זה מבאר ת"י שזה לא בגלל הברית עם המים, אלא זה מרמז על הכ"ד מתנות כהונה שניתנו אף הם בברית מלח. כלומר שהמלח שבמנחות מרמז על הברית מלח שיש על הכהונה, וכמו דברים רבים במשכן שת"י ביאר לנו מה הם מרמזים בפרשת פקודי.

ונמצא שאין כל סתירה בדבריו, ולהפך דבריו משלימים אחד את חבירו, ולעולם יש ברית מלח אחת והיא הברית עם המים שהמלח שבהם יעלה על המזבח - ובשביל כך לא ימתקו לעולם. ו'המלח ברית' שהוזכר בפרשה על המנחות,

לדברים אלו, וכך מתרגם על הפסוק: (יה, ט) "כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וּלְבִנָּיָהּ וּלְבִנְיָהּ אֲתָךְ לְחֶק עוֹלָם בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא לְפָנַי יְיָ לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֲתָךְ":

כָּל אִפְרָשׁוֹת קוֹדְשֵׁיָא דִּי יְקַדְשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יְיָ, יְהִיבִית לָךְ וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנֶיךָ עִמָּךְ לְקִיּוּם עֲלֵם וְלֹא יִתְבַטֵּל, הִי בְּמִלְחָא דְמִבְּסִים בְּשֵׁר קוֹדְבָנִיא - דְקִיּוּם עֲלֵם הוּא קָדָם יְיָ, הִיכְדִּין הוּא לָךְ וּלְבָנֶיךָ:

[כל תרומות הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לפני ה', נתתי לך ולבנך ולבנותיך עמך לברית עולם. ולא יתבטל, כמו המלח שממתק בשד הקרבנות - שבדית עולם הוא לפני ה', כך הוא לך ולבניך].

מדבריו נראה שישנה ברית עם המלח שהוא ימתיק את הקרבנות והברית עם הכהונה היתה על אותו משקל, שכשם שהברית עם המלח שהמלח ימתיק את הקרבנות לא תתבטל, כך גם הברית עם הכהונה לא תתבטל.

והיינו שהברית מלח היא דבר בפני עצמו - ברית שהמלח ימתיק את הקרבנות, והמתנות כהונה ניתנו באותה רמת ברית. וזה לכאורה סותר למה שכתב בחומש ויקרא שהמלח שעל המזבח מגיע מהברית מלח של מתנות הכהונה, ולדבריו נמצא שיש כאן כמין גלגל שבת"י בחומש ויקרא נראה שהוא מתחיל מכ"ד מתנות הכהונה, ובחומדש במדבר נראה בת"י שהגלגל מתחיל מברית עם המלח. וצ"ב מהיכן הוא מתחיל? יתרה מכך מצאנו בתרגום במקום נוסף, דברים אחרים על ברית מלח, וכך מתרגם בדברי הימים (ב, יג, ב) על הברית מלח שנאמרה לדוד המלך על מלכות בית דוד וכו'. "הלא לְכֶם לְדַעַת כִּי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נָתַן מִמְּלָכָה לְדָוִד עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לֹא וּלְבָנָיו בְּרִית מֶלַח".

הָלֹא לְכוּן מִדַּע, אָדוּם יְיָ אֱלֹהֵי דִיִּשְׂרָאֵל יְהִי מִלְכוּתָא לְדָוִד וְאַשְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל לְעֲלָם, לִיהִ וּלְבָנָיו קִיּוּם מֶלַח, הִיבְקִיא דְמוֹי דִּימָא לִית אִפְשֵׁר דְמוֹתְמִתְקוּ לְעֲלָם הִי כְדִין לִית אִפְשֵׁר דְתַעֲדִי שְׁלִטְנָא מִדְּבִית דָּוִד עַד עֲלָמָא:

[הלא לכם לדעת, כי ה' אלקי ישראל נתן מלכות לדוד והשליטו על ישראל לעולם, לו ולבניו ברית מלח, כמו שמי הים לא אפשר שיתמתקו לעולם, כך גם לא אפשר שיעבור השלטון מבית דוד עד עולם].

ומבואר שמפרש את ברית המלח שהמלח כמשל על חוזק הברית שכשם שהמלח טבוע במי הים ולא יהיו מתוקים

דם לא תאכלו, מתי כן ניתן לעשות שימוש בחלב על גבי המזבח כאשר מוקטר שם לה'. נראה ש"ל כמו שהובא מהרמב"ן שמפני שניתן הדם לכפרה על המזבח, לכך נאסר באכילה. וכן משמע מדברי ת"י להלן (ז, כד).

אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם • איך יתכן מציאות שהכהן המשיח יטעה בהוראה שזדונה כרת, ויעשו על פיו?

(ויקרא ד, ג) אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים ליו לחטאת:

מה חטאו של הכהן גדול, ומהו 'לאשמת העם' והכיצד יתכן שכה"ג יחטא הלא 'רגלי חסידיו ישמור'?

רש"י מפרש ב' פירושים. א. מדרשו - אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה. כלומר שמתחילה נעלם ממנו הדין והורה שלא כהלכה ועשה הוא עצמו על פי שיקול דעתו. (אבל אם רק הורה הכהן לאחרים ועשו על פי הוראתו, פטור הכהן). ב. פירוש נוסף (לפי אגדה) כשהכהן הגדול חוטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלויים בו לכפר עליהם להתפלל בעדם ונעשה מקולקל.

על פירוש זה הוסיף האור החיים שהוא על דרך מה שאמרו חז"ל (אבות ה יח) שהמזכה את הרבים אין חטא בא על ידו ובראותנו כי הכהן חטא, זה יגיד שלא זכו הרבים על ידו בשביל שלא יבא חטא על ידו, וזהו 'לאשמת העם'. (כי העם לא הקשיב לקולו והוראותיו וממילא איבדו הם את הזכות שהכהן יהיה 'ממזכי הרבים' שאין חטא בא על ידו - כתב סופר). והוסיף על כך הספורנו שהרי אמרו (ברכות לד:): המתפלל וטעה סימן רע לו, ואם שליח ציבור הוא סימן רע לשולחיו, ובהיות הכהן הגדול שליח ציבור - יש כאן סימן רע לציבור וזהו לאשמת העם.

נמצא לפירוש זה שסיבת החטא הוא 'אשמת העם' ולא הכהן עצמו, וכמש"כ הספורנו: "כי לא מלבו היה החטא כלל, אבל קרה לו לאשמת העם".

בת"י מבואר פירוש חדש, ולדבריו החטא של הכהן גדול אינו הוראה מוטעית, והכהן הוא האשם היחידי בחטאו:

אין כהנא רבא דמתרבי במשחא ויחוב, במקדביה קרבן

הוא ענין אחר לרמז על ברית המלח הנצחית עם אהרון ובניו על כ"ד מתנות כהונה.

כָּל חֵלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ • טעם איסור אכילת חלב ודם

(ויקרא ג, יז) חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל חֵלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ:

מהדגשת התורה 'בכל מושבותיכם' משמע שהתורה באה לשלול הו"א שחלב ודם יהיו מותרים בזמן כל שהוא, מדוע שיהיה הו"א כזו?

רש"י מציין לתו"כ (עה"פ) הדורש ממילים אלו שאיסור חלב הוא אף בבית עולמים, ובין בזמן הבית בין שלא בזמנו. בין בארץ ובין בחוצה לארץ. כלומר שהיה הו"א שחלב לא יאסר שלא בזמן הבית, ועל כך השמיענו הכתוב שחלב נאסר 'בכל מושבותיכם'.

אמנם הרמב"ן (להלן בפרשת אחרי מות יז, יא) לומד מן הפסוק 'כי נפש הבשר בדם היא ואני נתתיו לכם על המזבח', שמכיון שהדם ניתן להיות על המזבח לכפר על נפשותינו, לכך אסר לנו את הדם. וכטעם החלב (הנאסר בפסוקנו)³. וכן פירש האב"ע (בפסוקנו) "ואחר שהחלב והדם לגבוה, הם אסורים לכם".

והביא (הרמב"ן הנ"ל) מהרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פמ"ו) שפירש טעם אחר ולדעתו נאסר הדם: "כי היו הכשדיים מואסים בדם ויחשבוהו להם לטומאה, אבל יאכל ממנו הרוצה להתחבר אל השדים ולהנבא מהם בעתידות, והתורה תתכוין לעולם להרוס בניני סכלותם בהפוך מחשבותם, ולכך אסרה הדם באכילה, ובחרה בו להטהר בו בהזאות ולזרקו על המזבח לכפרה". והעירו על דבריו שלא נאמר אצל דם לשון של שיקוף או טומאה כמו בשאר איסורי מאכלות.

בת"י מבואר כדברי הרמב"ן:

קִים עֲלֵם לְדֹרֵיכוֹן בְּכָל מוֹשְׁבֵיכוֹן, כָּל תְּרִיב וְכָל אֲדָם לֹא תִיכְלוּן עַל גְּבִי מִדְּבָחָא יִתְקָרֵיב לְשִׁמְא דִּי:

[חוקת עולם בכל מושבותיכם, כל חלב וכל דם לא תאכלו. על גבי המזבח יוקרב לשם ה']

ת"י מוסיף על עצם הלאו הנאמר בפסוק - 'כל חלב וכל

3. דהיינו שהרמב"ן סבור שאף החלב נאסר מטעם זה.

וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֵד אוֹ רֹאֵה אוֹ יָדַע • הכובש עדותו, חייב קרבן!

(ויקרא ה, א) וּנְפֹשׁוֹ בִּי תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים
וְהוּא עֵד אוֹ רֹאֵה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עוֹנוֹ:

על איזה חטא מדבר הפסוק?

רש"י מפרש על פי חז"ל שמדובר במי שיודע עדות הנוגעת לחבירו, ואינו רוצה להעיד. ונשבע על כך לשקר, שצריך להביא על חטא זה קרבן.

ת"י מפרש את הפסוק באופן אחר:

וְכִי נִשְׁמַע קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֵד אוֹ רֹאֵה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עוֹנוֹ:
חֹבֵיהֶ:

[ובן אדם כי יחטא ושמע קול שבועה של קללה, והוא עד או ראה אחד מהעולם שעבר על דבר שבועה, או יודע בחברו שביטל שבועה וקללה. אם לא יגיד ונשא עונו]

ת"י מפרש את הפסוק שמדבר על ג' מקרים. א. כששמע קול שבועת קללה. בתו"ש (על פסוקנו - מילואים סימן א) הבין שכוונת ת"י לפרש מקרה זה כרש"י שמדובר בידוע עדות לחבירו והשביעה ב"ד בשבועה שיש בה קללה, והקללה היא 'ואם לא יגיד ונשא עונו'. לפירוש זה מדויק מה שת"י לא הוסיף ששמע מחבירו כמו שכתב על ב' האפנים האחרים.⁴

אמנם יש שהבינו בת"י שכוונתו לשומע את חבירו מגדף, (וכלשון תרגום ירושלמי: 'קול שבועה דחרוף') שמחויב להעיד על כך בבית דין, ואם לא מעיד חייב קרבן. מת"י עולה שכבר כעת ידעו בני ישראל מהאיסור לברך את השם (ורק העונש נודע להם בפרשת המגדף, סו"פ אמור).

ב. 'או ראה' מתרגם יונתן מי שראה 'חד מעלמא' שעובר על שבועתו, וכגון שנשבע לא לעשות דבר מה ועשה, שהרואה צריך להעיד על כך בב"ד, ואם לא מעיד חייב קרבן.

בתו"ש (מילואים סימן א) הבין בדברי ת"י שמדובר שאותו אחד שעבר על שבועתו רוצה כעת להעיד בב"ד ולהוציא ממון

חֹבֵת עֲמָא דְלֹא פְּחִילְתֵּיהּ. וְיִקְרַב בְּגִין חֹבְתֵיהּ תוֹר בְּרַ
תוֹרֵי שְׁלִים קָדָם יִי לְחַטָּאתָ:

[אם הכהן הגדול אשר נמשח בשמן המשחה יחטא, בהקריבו קרבן אשמת העם שלא כהלכתו. ויקריב בגלל חטאו פר בר בקר תמים לפני ה' לחטאת]

בת"י מבואר שחטאו של הכהן המשיח הוא לא הוראה מוטעית אלא מעשה הקרבה שהקריב קרבן אשמת העם שלא כהלכתו, ובכך מיושב מהו 'לאשמת העם' דהיינו קרבן חטאת העם שהוקרב שלא כהלכתו. פירוש מחודש זה לא נמצא בחז"ל או במפרשים.⁵ ויש להתבונן על איזה קרבן מדובר?

וכבר עמד על כך רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל ב'משך חכמה', וביאר בזה ביאור נפלא, על פי דברי המדרש (מד"ר וארא סו"פ ח) עה"פ 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'". אם יטמין אדם את עצמו לעבודת גילולים אני מראהו לבריות, ופירש שכוונת ת"י אם הכהן המשיח יחטא בהקריבו קרבנות יום הכיפורים לפני ולפנים שלא כהלכתם, אז הקב"ה מכשילו בהוראה והכל יודעים שהוא עצמו צריך לכפרה ולא כיפר על העם.⁵

דהיינו שחטאו של הכהן גדול היה באופן עבודתו בקודש פנימה ביום הכיפורים, והיות והוא נעשה במסתרים שאין איש יודע מכך, הקב"ה מפרסמו על ידי ששוגה בהוראה והציבור עושים אחריו, ובכך נודע שהוא עצמו טעון כפרה. ומיושב הכיצד יתכן שהכה"ג יחטא בהוראה מוטעית שזדונה כרת, מכיון שה' גלגל הדבר כדי להודיע חטאתו שחטא בקודש פנימה.

אמנם יש ממפרשי ת"י שפירשו דבריו שכוונתו להוראה מוטעית שהורה שמתור להקריב פר העלם דבר של ציבור בשבת. או שהורה להקריב קרבן העם קודם לפר כהן משיח שלא כהלכה.

4. עיין בתו"ש על פסוקנו הערה כו שכתב שבהערות על התרגומים הביא מקור קדום לפירוש ת"י זה. (אכן בהערות על התרגומים שם לא נמצא מקור זה)

5. עיי"ש שדייק לפ"ז את האמור על כהן משיח (להלן ד, 1): "וְיִטְבַּל הַכֹּהֵן אֶת אֶזְרָאָתוֹ בְּיָדָיו מִן הַיָּדָיִם וְהָיָה מִן הַיָּדָיִם שְׁבַע פְּעָמִים לְפָנָיו יְיָ אֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ", ואילו בפר חטאת הציבור לא נאמר הקודש. (להלן ד, 1) "וְיִטְבַּל הַכֹּהֵן אֶת אֶזְרָאָתוֹ מִן הַיָּדָיִם וְהָיָה שְׁבַע פְּעָמִים לְפָנָיו יְיָ אֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ". (שם) שבה הכתוב לרמז שבוה מכפר גם מה שקלקל בבואו אל הקודש לפני ולפנים, אשר שם נאמר (ויקרא טז, 2): "וְיָקַל אֶת הַיָּדָיִם בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּבֹאֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צְאָתוֹ...".

6. אכן היה מקום להבין בת"י שמפרש אף מקרה זה כששומע אדם הנשבע 'שבועת קללה', ולא רוצה להעיד על כך. ושבועת קללה היא לכאורה שבועה בדרך של קללה, כגון האומר 'ימות בני אם לא ראיתי כך וכך'. ולמדנו בת"י שהשבועה בדרך זו היא איסור, והשומע אדם שנשבע באופן זה חייב להעיד על כך בבית דין. והוא חידוש.

מן הראוי ליתנם לגזבר?

בספר 'תקנת עזרא' (על הרמב"ם מעילה פ"ג ה"י) כתב שכוונתו היא לתת אל הגזבר, ונקרא 'כהן' כי על פי רוב הגזבר הוא כהן.

אכן המשך חכמה דייק מת"י שהקרן וחומש באים ליד הכהן, וטעם הדבר מתבאר מדבריו:

וְיַת הַנְּיִית קוֹדֶשׁא דְּחַב מִן קוֹדֶשׁא יְשׁלִים, וְיַת חוֹמְשִׁיה
דְּדְמוּי יוֹסִיף עֲלוּי. וְיַתְנָן וְיַתִּיה לְכַהֲנָא וְגַרְסָא בְּהִנָּא יְכַפֵּר
עֲלוּי בְּדִיקְרָא דְּאֶשְׁמָא וְיִשְׁתַּבֵּיך לִיה:

[ואת הנאת הקודש שחטא מן הקודש ישלם, ואת חומש
דמיו יוסיף עליו. ויתן אותו לכהן, ואף הכהן יכפר עליו
באיל האשם ונסלח לו]

בת"י מבואר ממה שכתב 'ברם' שהמשך הפסוק המדבר על קרבן, הוא ענין אחר ממה שנאמר ונתן אותו לכהן, דהיינו שלכהן יש לתת את הקרן והחומש.

וביאר המשך חכמה (עפ"י גירסא שהיתה לפניו בדברי ת"י, ממנה עולה) שהפסוק מדבר באופן שאינו מחויב אשם מעילות, רק בנהנה מבשר קדשי קדשים לאחר זריקה - שהיה להן שעת היתר לכהנים. ולכן הקרן והחומש משלם לכהן, שהרי הבשר היה שייך לכהן. (כך ביאר המשך חכמה ע"פ דרוש).

ובאופן נוסף ביאר, שאין הכוונה לתת את הקרן וחומש אל הכהן ממש, אלא שהפסוק בא להשמיענו שיביא החוטא דבר אשר הכהן מקריבו ויש לכהן הנאה ממנו כגון קדשי מזבח שהעור לכהן, ולא יביא דבר שכולו לה' כמו קטורת.

בעדותו. ובא הפסוק להשמיענו שהיודע בו שהוא פסול לעדות משום שעבר על שבועתו, חייב להעיד על כך בבי"ד כדי שלא יוציאו ממון על פיו. (ולא שמחוייב להעיד מצד עצם החטא שעבר על שבועתו).⁷

ג. מקרה נוסף: היודע בחבירו שביטל שבועה או קללה, צריך להעיד על כך ואם לא מעיד חייב קרבן. ההבדל לכאורה בין מקרה זה למקרה הקודם, הוא שכאן יודע בחבירו שביטל שבועתו, שלא באמצעות ראייה, אלא ע"י ידיעה כגון הודאת בעל דין וכדו'.

נמצא הבדל מהותי בין פירוש רש"י לת"י, שלרש"י התורה מחייבת קרבן רק את היודע עדות בחבירו ונשבע לשקר שאינו יודע, אך לת"י חייב שבועה על עצם מה שכובש עדותו גם אם לא נשבע על כך לשקר.

וְנָתַן אֹתוֹ לְכַהֵן • מה ענין הקרן והחומש לכהן?

(ויקרא ה, טז) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשׁלֵם וְאֵת חֲמִישֵׁיתוֹ יוֹסִיף עֲלוּי וְנָתַן אֹתוֹ לְכַהֵן וְהַכַּהֵן יְכַפֵּר עֲלוּי בְּאֵיל הָאֶשֶׁם וְנִסְלַח לוֹ:

על מה נאמר בפסוק 'ונתן אותו לכהן'?

רשב"ם מפרש שהכוונה לאיל האשם שיתנו לכהן לכפר בו. אולם בתו"כ משמע שמדובר על הקרן והחומש עצמם, והמשך הפסוק מדבר על האיל. וכבר עמד על זה ה'משך חכמה', מה ענין הכהן בקרן והחומש המושבים להקדש, הלא

7. יש להתבונן מדוע ת"י בצירור זה נקט לשון של 'חד מעלמא', ואילו בצירור הבא נוקט לשון: 'ידע בחבריה'.

גילויים מרעישים בסיפור יציאת מצרים

משולחן התנא ינתן בן עזריאל

פנינים וחידושים עצומים בסיפור יציאת מצרים מלוקטים מהרמטנו של יוסף בן עזריאל בכל הטרה כולה, שזורים על סדר התורה, בדרך שיסוד שאלהותשובה

כמה מעלות טובות

מהדורת 2011

מלאה בחידושים
שיאיים במדע השנים

מסוקדת 2011

מכשרה פוסקת ושיאית
מחברים מוביל

ברורה 2011

מיומנת במשפט
ממשיכה בחוקים

מרתקת 2011

מיומנת ומשפטי
הדמויות והמאפיינים

מפוארת 2011

מיומנת מפואר, מסודר
ומאד ענינים

שילי המידים 2011

עם חידושים ומפואר -
ביאור משולב

המרתק
המוטלמת
לפודים

קטת
בית דין

להזמנות וכידורים: 058-3262854

0686762@gmail.com

הוצאת קולנוס
072244070

הוצאת
המסורה

הוצאת
לשונות